

Zarja Rustja¹

Prstni odtis med nadzorom in uporom: biometrija in avtonomija migracij v Evropski uniji

---

POVZETEK: Članek raziskuje vlogo prstnih odtisov v upravljanju migracij v Evropski uniji. Čeprav gre le za centimeter kože, ki se zdi univerzalen del človeškega telesa, prstni odtis (in njegov odvzem) v kontekstu migracij razkriva veliko širše pomene. Avtorica k obravnavani temi pristopi predvsem skozi prizmo avtonomije migracij ter pokaže dvojno naravo te biometrične tehnologije: na eni strani kot orodje nadzora, na drugi kot sredstvo njegove subverzije. V začetku je analizirano, kako se odvzem prstnih odtisov umešča v sodobne evropske migracijske politike, zlasti v okviru sistema Eurodac in Dublinske uredbe. S teoretskim okvirom avtonomije migracij avtorica pokaže, da ljudje na poti niso zgolj objekti upravljanja, temveč avtonomni posamezniki, ki v razpokah nadzornih režimov ustvarjajo prostor ustvarjalnosti, solidarnosti in izmikanja. Predstavljene so konkretne strategije odpora, ki so vezane na odvzem prstnih odtisov in vključujejo njihovo mutilacijo, zavračanje postopkov ali izkoriščanje pravnih vrzeli. Na podlagi teoretske analize in empiričnih uvidov članek prikaže relacijsko dinamiko med nadzorom in avtonomijo, v kateri se ta dva procesa nenehno vzajemno proizvajata.

Gljučne besede: prstni odtisi, migracije, biometrija, nadzor, Eurodac, avtonomija migracij

Fingerprint Between Control and Resistance: Biometrics and the Autonomy of Migration in the European Union

ABSTRACT: This article examines the role of fingerprints in the governance of migration in the European Union. Although it represents only a centimeter of skin that appears to be a universal part of the human body, the fingerprint (and fingerprinting) reveals much broader meanings in the context of migration. The author approaches the topic through the analytical framework of the Autonomy of Migration, highlighting the dual nature of this biometric technology: on the one hand, as a tool of control, and on the other as a means of its subversion. The article first analyses how fingerprinting is embedded in contemporary European migration policies, particularly within the Eurodac system and the Dublin Regulation. Through the theoretical lens of the autonomy of migration, the author demonstrates

---

¹ Zarja Rustja je študentka druge stopnje antropologije na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Email: zarja.rustja@gmail.com

that migrants are not merely objects of governance but autonomous actors who, within the cracks of control regimes, create spaces of creativity, solidarity, and evasion. Concrete strategies of resistance related to fingerprinting are presented, including fingertip mutilation, the refusal of procedures, and the exploitation of legal loopholes. Drawing on theoretical analysis and empirical insights, the article reveals a relational dynamic between control and autonomy, in which these two processes continuously and mutually produce one another.

Keywords: Fingerprints; Migration; Biometrics; Control; Eurodac; Autonomy of Migration

Uvod²

Ob omembi izraza »prstni odtis« se marsikomu utrnejo asociacije na kriminalne serije in filme, kjer ta unikatna telesna značilnost velikokrat predstavlja droben, a zanesljiv dokaz, ki naj bi neizpodbitno razkril identiteto storilca. Pogosto se misli nato usmerijo k odvzemu prstnih odtisov v namen izdelave novih biometričnih osebnih izkaznic. Le redko pa ob tej besedni zvezi pomislimo na migracije³. V migracijskih postopkih prstni odtis namreč ni le nevtralna biološka značilnost, temveč pogosto odločilen dejavnik, ki lahko določi potek in izid posameznikove življenjske poti. Za ljudi na poti ta centimetrski košček kože postane nekakšen ključ, od katerega je lahko odvisno, ali bosta posamezniku omogočena vstop v državo in posledično možnost vložitve prošnje za mednarodno zaščito ali pa bo zaprt v tranzitni center in celo nasilno deportiran. Čeprav se biometrične tehnologije in odvzem prstnih odtisov danes vse pogosteje uporabljajo na celotni populaciji, imajo za ljudi na poti popolnoma drugačen pomen in pogosto tudi bistveno hujše posledice.

---

2 Članek je nastal ob podpori dr. Barbare Gornik in prof. dr. Uršule Čebtron Lipovec v okviru sodelovanja pri projektu Jean Monnet Modul Listina Evropske unije o temeljnih pravicah: antropološke perspektive, ki ga sofinancira Evropska unija.

3 Na tej točki bi rada opozorila, da se tukaj in v nadaljevanju tega prispevka z besedami, kot sta »migracije« in »migranti«, nanašam predvsem na migracije/migrante iz globalnega juga ter na t. i. iregularizirane migracije. Termin »iregularizirane« uporabljam zato, ker se v literaturi uveljavlja kot alternativa izrazom, kot sta »nezakonite« ali »ilegalne« migracije, ki stigmatizirajo ljudi in definirajo pojav le negativno, namesto da bi osvetlili procese, ki to ustvarjajo iregularnost. Uporaba pasivnega deležnika (iregulariziran) kot pridevnika namesto pridevniške oblike (iregularen) izpostavlja, da status migrantov ni naravno dan – nasprotno – je družbeno in politično proizveden. Ta izraz uveljavlja konstruktivistični pogled, po katerem so določene oblike mobilnosti namerno ustvarjene kot iregularne. S tem se raziskovalno težišče preusmeri na politike, pravne ureditve in mejne prakse, ki določene oblike konstruirajo kot nezaželene, kar je tesno povezano z varnostnizacijo in kriminalizacijo migracij (Hameršak 2022).

V evropskem prostoru je odvzem prstnih odtisov obvezna praksa za prosilce za azil in številne druge »kategorije« ljudi na poti.⁴ Pri tem je sistem Eurodac – podatkovna zbirka Evropske unije (EU) za primerjavo prstnih odtisov prosilcev za azil – ključno orodje za shranjevanje in izmenjavo omenjenih odtisov med državami članicami. Namreč eden izmed prvih postopkov, ki sledijo vlogi prošnje za azil, je odvzem prstnih odtisov. Nato se ti primerjajo z drugimi digitaliziranimi prstnimi odtisi v centralni zbirki podatkov (Btihaj 2013a, 583). Namen tega postopka je ugotoviti, ali je posameznik že zaprosil za azil v drugi državi. V primeru, da se prstni odtisi prosilca za azil ujemajo s tistimi, ki so že shranjeni v osrednji zbirki podatkov, se osebo poskuša vrniti v državo, kjer je prvič zaprosila za azil, kar predstavlja temelj Dublinske uredbe. Izvajanje digitalnega odvzema prstnih odtisov se je razširilo tudi na področje iregulariziranega priseljevanja preko posebnega protokola, ki je bil kasneje vključen v glavno uredbo o Eurodacu. Ta sprememba je državam članicam omogočila, da beležijo, posredujejo in primerjajo prstne odtise oseb, ki so prečkale mejo na iregulariziran način (ibid.). Praksa odvzema prstnih odtisov tako ne služi le identifikaciji posameznikov, temveč je eden izmed osrednjih mehanizmov upravljanja in regulacije migracij v EU.

Čeprav je odvzem prstnih odtisov v evropskem migracijskem režimu sredstvo nadzora, njegov učinek ni popolnoma determiniran. S tem, ko se preko te tehnologije oblikujejo pogoji (in omejitve) gibanja, se hkrati ustvarja tudi prostor, znotraj katerega se ljudje na poti odzivajo in oblikujejo lastne strategije. Razumevanje vloge prstnega odtisa (in njegovega odvzema) v kontekstu migracij zahteva pogled, ki preseže logiko nadzora in prepozna tudi strategije subverzije in ustvarjanja prostora svobode znotraj strogo reguliranega sistema. Članek prstni odtis postavlja v središče analize avtonomije migracij (Moulier-Boutang in Garson 1984) ter pokaže,

---

4 V celotnem delu uporabljam izraz *ljudje na poti* kot krovni pojem, ki zajema različne skupine oseb, ki se gibljejo čez meje: nedokumentirani migranti (osebe, ki v državi živijo brez pravnega statusa), prosilci za mednarodno/subsidiarno zaščito, osebe s statusom begunca in osebe s subsidiarno zaščito (Čebrov Lipovec in Pistotnik 2016, 186–187). Zavedam se, da med temi kategorijami obstajajo pomembne pravne in politične razlike (recimo v dostopu do zaščite in pravic), vendar izraz uporabljam zato, da se izognem ponavljajočemu se naštevanju vseh statusnih označb. Prav tako uporabljam termina *prosilci za azil* in *prosilci za mednarodno zaščito* kot sopomenki.

kako se ta ne oblikuje kljub nadzoru, ampak v razmerju do njega. Rezultati temeljijo na kvalitativni etnografski raziskavi, opravljeni v Trstu in Proseku marca 2023 ter v Ljubljani med januarjem in majem 2025. S tem prispevek poskuša odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja: Kako se odvzem prstnih odtisov umešča v politične in varnostne diskurze, ki oblikujejo migracijske politike EU? Kako odvzem prstnih odtisov doživljajo posamezniki sami? Katere oblike avtonomije in »manevrskega prostora« si ljudje na poti izborijo v soočenju s temi praksami? In ne nazadnje spodbuja k razmisleku o tem, kako lahko en sam kvadratni centimeter kože postane ključ, ki vrata hkrati odpira in zapira.

Biometrične tehnologije in upravljanje migracij

Biometrija je izraz za tehnologijo merjenja, analiziranja in obdelave edinstvenih bioloških značilnosti, kot so prstni odtis, očesne mrežnice, šarenice, obrazni vzorci, geometrija rok in telesne vonjave. Primarno se uporablja za prepoznavanje in identifikacijo oseb ter za preverjanje oziroma potrjevanje, da je posameznik res tisti, za kogar se izdaja (Btihaj 2013a, 581). Zgodovinski razvoj tovrstnih tehnologij je dolg in kompleksen, a se v tem prispevku vanj ne bom poglobljala. Vendar je vseeno pomembno poudariti, da se je metoda uporabe prstnih odtisov v identifikacijske namene razvila v specifičnih zgodovinskih okoliščinah, pri čemer je služila predvsem interesom oblasti in njenemu upravljanju populacij. Že zgodnji biometrični sistemi so bili oblikovani z namenom razvrščanja, nadzovanja in obvladovanja tistih teles, ki so bila šteta kot nevarna za družbeni red in državno blaginjo (glej Cole 2001; Maguire 2009). Obenem niso služili zgolj kot tehnični predhodniki sodobnim identifikacijskim metodam, marveč so tudi kulturno in politično zaznamovali njihov nadaljnji razvoj. Tehnološki napredek je omogočil širši prenos znanja, metodologij in oblik vladanja med različnimi državami, pri čemer ni šlo za preprosto prevzemanje oziroma kopiranje sistemov, temveč za njihovo prilagajanje novim političnim in geografskim kontekstom ter spreminjanje njihovih funkcij in pomenov (Spektor 2023, 18).

V Evropi se je uporaba biometrične tehnologije (na ravni države) širila nekoliko počasneje, a je kmalu pridobila pomembno vlogo pri nadzoru meja. Pospešen razvoj so dodatno spodbudili diskurzi o varnosti, ki so

se po terorističnih napadih 11. septembra 2001 še okrepili in prispevali k širjenju občutkov ogroženosti. Ti dogodki so sprožili zahteve po okrepljeni varnosti in preusmerili pozornost držav predvsem na zunanje grožnje (Olwig idr. 2020, 16). Glede na zgodovinsko vlogo biometričnih tehnologij pri nadzorovanju marginaliziranih in kriminaliziranih skupin ni presemetljivo, da je prav nadzor meja postal eno izmed prvih področij njihove sistematične uporabe v okviru evropskih držav (Lewkowicz 2021, 14). Biometrija je postala ključno orodje v oblikovanju odziva na domnevne zunanje grožnje, med katere so države umeščale tudi migracije, predvsem z globalnega juga. Hkrati se je njena uporaba razširila tudi znotraj EU, saj danes zajema vse prebivalce, od obvezne biometrične registracije v osebnih dokumentih do vsakodnevne rabe pri dostopu do različnih storitev.

Na začetku 21. stol. se je tako oblikoval eden izmed ključnih mehanizmov evropskega biometričnega nadzora migracij: sistem Eurodac, ki skupaj z Dublinsko uredbo predstavlja temeljni mehanizem za identifikacijo in razporejanje prosilcev za azil znotraj EU. Slednja si je že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja prizadevala vzpostaviti skupni evropski azilni sistem, katerega osrednji element je bil učinkovit mehanizem za določitev pristojne države članice (Hubman 2017, 6). To je bilo doseženo z uvedbo Dublinskega sistema,⁵ ki določa, da je lahko le ena država članica v celoti pristojna in odgovorna za posamezno prošnjo za azil; to je prva država, v katero pridejo ljudje na poti in zaprosijo za azil. To pomeni, da v primeru zavrnitve prošnje s strani države članice prosilec nima možnosti, da bi za azil zaprosil še v kateri drugi državi EU. S tem naj bi Dublinska uredba dosegla dva cilja: preprečevala naj bi t. i. »nakupovanje azila«, torej vlaganje več prošenj v različnih državah članicah, hkrati pa naj bi preprečila tudi medsebojno prelaganje odgovornosti za obravnavo prosilcev med državami (Btihaj 2013a, 582). Doseg teh dveh ciljev pa naj bi sočasno omogočil učinkovit dostop prosilcev do mednarodne zaščite (Hubman 2017, 8).

Pri tem se je pojavil problem t. i. sekundarnih premikov prosilcev za azil, ki naj bi z namernim prikrievanjem identitete onemogočali prenos odgovornosti med državami članicami. Ugotovljeno je bilo namreč, da je več

kot 80 % prosilcev za azil ob prihodu v državo trdilo, da so izgubili osebne dokumente, zaradi česar jih niso mogli zanesljivo identificirati (Aus 2006, 3). Kot odgovor na ta problem so države članice vzpostavile obsežne podatkovne baze, kot so Schengenski informacijski sistem (SIS II), Vizumski informacijski sistem (VIS) in sistem Eurodac (Kogovšek Šalamon 2017, 252). Tovrstni sistemi so predstavljeni kot tehnologija, ki omogoča hitro in zanesljivo primerjavo edinstvenih telesnih značilnosti posameznikov (kot so prstni odtisi, obraz ali šarenica). Prav Eurodac je bil prvi sistem, ki je biometrično identifikacijo uporabil na ravni več držav, torej znotraj politične skupnosti, kot je EU (Aus 2006, 2). Njegova implementacija naj bi omogočila učinkovitejše preverjanje identitete in s tem lažje izvajanje določb Dublinske uredbe (ibid., 3).

Biometrija je tako postala del širše transformacije migracijskih politik, v katerih ne deluje kot golo orodje identifikacije, temveč kot instrument upravljanja mobilnosti in nadzora nad (določenimi) posamezniki.

Tovrstno preobrazbo je mogoče natančneje razumeti s pomočjo koncepta banoptikona, ki ga je razvil Didier Bigo (2006), predvsem zato, ker opozarja na selektivno logiko režimov nadzora. Pojem »ban«, ki ga je Giorgio Agamben (1998) prevzel od Jeana-Luca Nancyja (1983), združuje dve ideji: izključitev iz skupnosti in označenost s suvereno oblastjo. Agamben ta pojem uporablja predvsem za opis, kako oblast določi, kdo je znotraj in kdo zunaj pravnega reda. Bigo pozornost preusmeri drugam. Zanima ga, kako se izključevanje ne izvaja več kot enkratna odločitev od zgoraj, temveč poteka z vsakdanjimi in rutinskimi praksami varnostnih organov, preko baz podatkov, mejnih postopkov, preverjanja dokumentov (ter prstnih odtisov) in podobnih birokratskih ukrepov, ki selektivno odločajo, kdo sodi »noter« in kdo ostaja zunaj. Banoptikon se torej osredotoča na nadzor manjšine. Glavni namen je, da prepoznajo tiste, ki bi jim moral biti onemogočen dostop, ki jih je treba pridržati ali izgnati z ozemlja. S tem se izpostavi razlika med nezaželenimi in drugimi prebivalci, ki imajo (domnevno) neomejen dostop do gibanja in bivanja na določenem ozemlju (MacDonald in Hunter 2019, 151).

Ni presenetljivo, da je Bigo banoptično logiko umestil prav na področje migracij. Nezaželeni »drugi« postanejo migranti, begunci in prosilci za azil, dodatno pa so preko varnostnizacijskega diskurza označeni še kot domnevna grožnja. S tem postanejo tarča selektivnega nadzora, ta nadzor

pa se izvaja predvsem preko biometričnih tehnologij in sistemov, kot je Eurodac. Slednji omogočajo povezovanje baz, podatkovno »rudarjenje« in profiliranje. Podatki se zbirajo, razvrščajo in razporejajo, kar vodi v t. i. banoptično sortiranje, klasifikacijo, kdo mora biti nadzorovan (Btihaj 2013b, 73) in kaznovan. Odvzem prstnih odtisov in njihova umeščenost v sisteme, kot je Eurodac, za zdaj še ni univerzalna praksa, saj zadeva le določene skupine ljudi. Gre za klasičen primer banoptične selekcije, pri čemer se nadzor izvaja nad manjšino, medtem ko večina prebivalstva ostaja zunaj tovrstnih praks. To pa nas vrne k vprašanju, ali je sploh mogoče, da bi sistemi, kot je Eurodac, ki naj bi v teoriji delovali v prid prosilcem za mednarodno zaščito, to funkcijo dejansko opravljali, če pa že v svoji osnovi temeljijo na logiki izključevanja, nadzora in ločevanja med »nami« in »njimi«.

Analitični okvir: razmerje med avtonomijo migracij in nadzorom

Čeprav so razni nadzorni sistemi pogosto predstavljeni kot glavni dejavniki, ki oblikujejo gibanje ljudi na poti, je v resnici ta odnos veliko bolj kompleksen. Kot ugotavlja Lewkowicz (2021, 125), odvzem prstnih odtisov pri ljudeh na poti hkrati vzbuja strah in upanje; kot past na eni strani in priložnost na drugi. Pri tem je omembe vredno tudi dejstvo, da se v določenih (predvsem humanitarnih) diskurzih ljudi na poti pogosto predstavlja kot nemočne žrtve politik meja in nadzora (Hess 2017, 89), ki jih je treba »rešiti«. Takšna podoba pa utrjuje razmerje med »tistim, ki pomaga«, in »tistim, ki potrebuje pomoč« (ibid., 92), ter spregleda sposobnost posameznikov in skupin, da aktivno vplivajo na svoje življenje in pot. Avtonomija migracij temu pogledu nasprotuje. Migrante, begunce in prosilce za azil vidi kot akterje, ne kot pasivne objekte. Koncept – na katerega je vplival predvsem avtonomistični marksizem (Bojadžijev 2009, 135) – izhaja iz prizadevanj, da migracije razumemo kot pojav z lastno dinamiko, ki ga ni mogoče zreducirati na zgolj odziv na zunanje pogoje in nadzor (Papadopoulos in Tsianos 2013: 185). Kot pravita Papadopoulos in Tsianos (ibid., 178), gre za uveljavljanje človeškega delovanja (*agency*)⁶ od spodaj, za pra-

---

6 Termin *agency* se nanaša na zmožnosti delovanja oziroma sposobnosti posameznikov in skupin, da aktivno vplivajo na okoliščine, v katerih se znajdejo.

kse in strategije, s katerimi ljudje na poti sooblikujejo realnost, v kateri pristanejo. De Genova, Garelli in Tazzioli (2018, 259) pri tem opozarjajo, da termin *agency* pogosto ostaja ujet v okvire metodološkega individualizma. To označuje liberalno paradigmo, ki ljudi na poti vidi kot izolirane, svobodne in suverene posameznike, ki sprejemajo neodvisne odločitve (ibid., 241), kar neustrezno zreducira kompleksnost migracij na raven posameznikovega preračunavanja (ibid., 260). V skladu s tem tudi Bojadžijev (2009, 134) poudarja, da migracije »niso projekt posameznikov, temveč so prej proces, sloneč na transnacionalnih mrežah in globalnem gibanju«.

Pristop avtonomije migracij torej omogoča, da migracije in mobilnost razumemo kot družbena (in politična) gibanja, hkrati pa deluje tudi kot analitični okvir oziroma pogled, ki migracije opazuje skozi oči samega procesa mobilnosti (Mezzarda 2011, 121). Začetnik izraza »avtonomija migracij« Moulrier-Boutang je poudaril, da so migracije avtonomen pojav, ki ni zgolj posledica državnih politik, in se kaže tako pri priseljevanju kot izseljevanju (po Hameršak idr. 2015, 16). Gre za politično, transformativno in družbeno prakso, s katero ljudje aktivno oblikujejo pogoje svojega življenja (Hess 2017, 94). V tem pogledu migracija označuje stalne premike in preoblikovanje življenjskih poti, pogojev in priložnosti ljudi. Papadopoulos in Tsianos (2007, 2) poudarjata, da ne gre samo za to, da posameznik en kraj zapusti in se naseli v drugem, temveč gre za proces ustvarjanja in preoblikovanja lastnega življenja v svetu. V perspektivi avtonomije se migracij ne obravnava kot le odziv na zunanje okoliščine, kot so vojna, revščina in drugi politični ali ekonomski pritiski (Papadopoulos in Tsianos 2013, 184). Povedano drugače, pojem avtonomije pomeni predvsem neodvisnost migracij od klasičnih razlag, ki temeljijo na dejavnikih odboja in privlačnosti (*push-pull*), racionalnih preračunavanj dobičkov in izgub, prisile, trga dela ali nadzora nad migracijami (Hameršak idr. 2025, 16). V vsakem okolju se kažejo drugače, spreminjajo svojo obliko, povezujejo nepričakovane udeležence in preoblikujejo same mehanizme nadzora, ki jih skušajo zamejiti (Papadopoulos in Tsianos 2007, 3). Gre za »ustvarjanje sveta« (*world-making*), saj v pogledu tega pristopa migracije niso le preselitev; so proces, ki neizogibno preobraža družbeni prostor (ibid., 2).

Ta perspektiva se navezuje na koncept, ki ga je Asef Bayat poimenoval »družbena ne-gibanja« (*nonmovements*): gre za »množične, neformalno

povezane in pogosto nevidne prakse, ki nimajo ene ideologije ali vodstva« (Hess 2017, 88), a imajo potencial, da lahko dolgoročno povzročijo pomembne spremembe (ibid., 89). Takšne oblike delovanja niso videti politične v klasičnem, tradicionalnem pomenu, a so politične v smislu, da spreminjajo pogoje življenja in dostopa do pravic (Papadopoulos in Tsianos 2013, 188). Ljudje na poti prečkajo meje ter jih s svojimi vsakodnevnimi dejanji tudi sooblikujejo in preoblikujejo (Hess 2017, 90): lahko bi rekli, da v tem smislu migracije »ustvarjajo svet« (*world-making*) in obenem tudi soustvarjajo in premikajo meje.

Na tej točki se je smiselno ustaviti pri povezavi med avtonomijo in nadzorom. Namreč nadzor je odgovor na avtonomijo in ne nasprotno (Čebren Lipovec in Zorn 2016, 61), zato migracij ne moremo raziskovati samo kot posledico nadzora (Hameršak idr. 2025, 16). Kljub temu ta dva pojma nista popolnoma neodvisna drug od drugega, temveč se medsebojno prepletata in dopolnjujeta. Ljudje na poti namreč pogosto naletijo na (nasilne) ovire (razne oblike detencij, deportacij, kriminalizacij in varnostnizacij). Tovrstne ovire lahko gibanje nadzirajo in ga ustavijo (Papadopoulos in Tsianos 2013, 184). Kljub soočanju z ostrimi oblikami nadzora je bistveno, da se migracije nanj ne odzivajo pasivno, ampak aktivno ustvarjajo nove realnosti, ki ljudem na poti omogočajo uveljavljanje lastnih oblik mobilnosti onkraj in proti obstoječemu nadzoru (ibid.). Kot ugotavlja Metcalfe (2022, 52), avtonomija migracij pomeni predvsem gibanje, ki ga ni možno popolnoma nadzorovati in obvladovati: vedno obstaja nekakšen prostor med poskusi nadzora in prizadevanji, da se temu nadzoru izogne. Gre torej za relacijski pojem. Migracijsko gibanje sproži odziv pristojnih organov v obliki nadzora, ta nadzor pa nato spodbuja odzive ljudi na poti v obliki strategij, preko katerih poskušajo obiti nadzor, kar znova izzove novo obliko nadzora. Tako se oblikuje začaran krog med avtonomijo migracij in nadzorom, v katerem se nenehno sooblikujeta oba procesa.

Metodologija

Pri raziskovanju pomena in vloge prstnih odtisov v sodobnih migracijskih politikah sem izhajala iz pristopa, ki združuje terensko delo in analizo strokovne literature. Tak način dela mi je omogočil, da sem temo obravnavala tako s teoretskimi koncepti kot z vsakdanjimi izkušnjami ljudi, ki so

neposredno vključeni v obravnavane procese. Terensko delo je temeljilo na opazovanju z udeležbo ter opravljanju neformalnih pogovorov in polstrukturiranih intervjujev. Slednje je bilo ključno za razumevanje, kako se biometrične prakse, kot je odvzem prstnih odtisov, prepletajo z osebnimi zgodbami in življenjskimi okoliščinami posameznikov, ter prepoznavanje globine obravnavanega pojava, ki jo uradni politični dokumenti in razprave pogosto spregledajo.

Zametki raziskave izhajajo iz terenskega dela, ki smo ga marca 2023 v sklopu predmeta antropologija migracij in v okviru projekta ERIM⁷ opravljali v Trstu in njegovem zaledju. Ob dveh priložnostih sem obiskala begunski zbirni center na Proseku (it. *Prosecco*), v katerem sem opravljala pogovore s prosilci za azil ter spremljala sestanek, na katerem so novo prispelim razlagali pravne postopke. Januarja 2025 sem raziskavo nadgradila z nadaljnjim terenskim delom, osredotočenim na zbiranje izkušenj in perspektiv posameznikov, ki so bili podvrženi postopku odvzema prstnih odtisov. V sklopu obvezne 30-urne prakse na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani sem začela sodelovati z Rdečim križem Slovenije (RKS), enoto v Ljubljani. Njihova vloga na področju migracij je humanitarne narave: izvajajo programe pomoči in zagovorništva, kar zajema tudi nudenje osnovnih življenjskih potrebščin, informiranje o pravnih postopkih in integracijskih možnostih ter orientacijo v lokalnem okolju. V okviru prakse sem med uradnimi urami sodelovala pri sprejemu obiskovalcev, vodenju osnovnih evidenc in posredovanju informacij, pomagala pri razdeljevanju potrebščin ter nudila podporo pri integracijskih izzivih (učenje jezika, pomoč pri pisanju življenjepisov ipd.).

---

7 Raziskovalni projekt *Evropski režim iregulariziranih migracij na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika* (ERIM) (2020–2024) dokumentira in analizira režim iregulariziranih migracij v transnacionalnem prostoru Hrvaške in sosednjih držav na podlagi multilokalnega etnografskega terenskega dela. Projekt razume migracijski režim kot dinamično polje raznolikih praks in interakcij ter preko pojmovnika, raziskav in publikacij prispeva k boljšemu razumevanju protislovij in potencialov iregulariziranih migracij (ERIM 2025). V sklopu tega projekta smo sodelovali pri ustvarjanju pojmovnika e-ERIM. Slednji združuje kratka besedila, ki obravnavajo teoretske in metodološke pojme, pomembne akterje, kraje, predmete, dogodke in izraze iz vsakdanjega življenja, povezane z evropskim režimom iregulariziranih migracij na jugovzhodnem robu EU. Njegov namen je kritično osvetliti koncepte, ki so empirično in teoretsko utemeljeni in izhajajo iz aktualnega režima omejevanja in kriminaliziranja gibanja migrantov na območju Srbije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Slovenije (e-ERIM 2025).

Po končanih urah prakse, ki sem jih opravila v januarju, sem tam kot prostovoljka ostala vse do maja. Ta čas mi je omogočil reden stik z ljudmi na poti in vzpostavljanje odnosov, ki so temeljili na medsebojni podpori. Na ta način sem spoznala ljudi, ki so mi zaupali svoje izkušnje z odvzemom prstnih odtisov.

Na osnovi številnih neformalnih pogovorov sem raziskavo nadgradila še s petimi polstrukturiranimi intervjuji. Štirje od teh so potekali v živo, en pa preko video klica na platformi Viber, saj dotični sogovornik trenutno prebiva v tujini. Zaradi občutljivosti teme intervjujev nisem snemala. Podatke, ki so se mi zdeli pomembni, sem si med intervjuji pisala v beležko. Intervjuji so potekali v angleškem jeziku. Okvirni vprašalnik, ki sem ga pripravila, sem s pomočjo prevajalnika DeepL prevedla v arabščino. Večina sogovornikov angleščine ni govorila tekoče, pri čemer je prišel v pomoč moj prevedeni vprašalnik. Druge jezikovne nejasnosti smo premostili z uporabo Google Translate. Vsi sogovorniki so bili moškega spola, stari 30 do 45 let. Prihajali so iz različnih držav: Pascal iz Burundija, Rayan iz Maroka ter Sami, Malik in Adam iz Alžirije. Samo Pascal je imel status begunca, drugi so bili v času pogovorov prosilci za mednarodno zaščito. Vsa navedena imena sogovornikov so psevdonimi, uporabljeni z namenom zagotavljanja njihove anonimnosti in varovanja zaupnosti.

Zbrane podatke sem analizirala s pomočjo osnovnega tematskega kodiranja. Pri tem sem uporabila barvno označevanje zapiskov iz neformalnih pogovorov in polstrukturiranih intervjujev. Na ta način sem oblikovala tematske skupine (npr. nasilje na mejah, odvzem prstnih odtisov, omembe Eurodaca, prakse upora ipd.), ki so se ponavljale v pripovedih različnih sogovornikov. Iz teh skupin so se nato izoblikovale širše analitične kategorije, ki so mi služile kot osnova za interpretacijo empiričnega gradiva in njegovo povezovanje s teoretskim okvirom. Čeprav zbrano gradivo obsega širši nabor izkušenj, sem se v delu osredotočila na izseke, ki so bili najtesneje povezani z raziskovalnimi vprašanji.

Že ob prvem terenskem delu (v Trstu in zaledju) sem se soočila z metodološko dilemo: raziskovalci kot zunanji opazovalci za kratek čas vstopamo v življenje ljudi, zberemo podatke in se nato umaknemo, s čimer se pogosto prekinejo vzpostavljeni odnosi. Ta občutek enosmernega jemanja informacij sem poskušala preseči z vzpostavitvijo modela obojestranske

izmenjave in podpore. Tako sem v interakcijah s sogovorniki prispevala na različne načine: pomagala sem jim z učenjem jezika, pisanjem življenjepiso ali iskanjem informacij, povezanih z azilnimi postopki in vsakdanjimi potrebami. Sogovorniki so mi na drugi strani zaupali svoje izkušnje in poglede, kar je ustvarilo osnovo za bolj uravnotežen odnos, ki ga razumem kot obliko kolaborativne etnografije (*collaborative ethnography*) (glej Lassier 2005) in hkrati kot del angažirane antropologije (*engaged anthropology*) (glej Low in Merry 2010). Ta pristop se je izkazal kot dragocen pri vzpostavljanju zaupanja, grajenju trajnejših odnosov in predvsem pri boljšem razumevanju situacij z različnih perspektiv.

Rezultati

Prstni odtis skozi logiko (ne)varnosti in nadzora

Uporabo biometričnih tehnologij v kontekstu nadzora in upravljanja migracij lahko razumemo kot posledico varnostnizacijskih diskurzov, hkrati pa kot orodje, preko katerega se tovrstni diskurzi še dodatno utrjujejo. Vzpostavitev centraliziranih zbirk podatkov, kot je Eurodac, ki beleži prstne odtise prosilcev za azil in iregulariziranih oseb, je eden izmed tistih izrednih ukrepov, sprejetih v času, ko so bile migracije vse bolj obravnavane z varnostno logiko. Telesa ljudi na poti s tem postanejo objekt nadzora. Ta način izvajanja nadzora (uporaba naprednih nadzornih tehnologij) pa nadalje ustvarja vtis, da so prosilci za azil obravnavani kot morebitna grožnja. Ukrepi, ki so bili nekoč značilni za boj proti kriminalu, konkretno odvzemanje prstnih odtisov, se tako danes rutinsko uporabljajo tudi v azilnih in migracijskih postopkih (Sadik in Kaya 2020, 148).

Eurodac in podobne centralizirane zbirke podatkov (SIS, VIS ipd.) so določeni raziskovalci (med njimi Aus 2006) označili kot »rešitve, ki čakajo na probleme«. To izhaja iz dejstva, da so bile tovrstne tehnologije oblikovane v devetdesetih letih prejšnjega stoletja kot rešitve na še neopredeljene grožnje. Te rešitve pa so predstavljale policijsko sodelovanje in okrepljen nadzor (Sadik in Kaya 2020, 152). Btihaj (2013b) to označi kot nekakšno vejo varnostnizacijske teorije in jo poimenuje z izrazom upravljanje tvegavanja (*risk management*). Slednje temelji na obravnavi določenega pojava kot potencialne grožnje, kar se realizira v stalnem razvrščanju, profiliranju

in nadzoru posameznikov glede na stopnjo domnevne nevarnosti (Btihaj 2013b, 112). In prav v tem najdejo svoje mesto sistemi, kot je Eurodac, in prakse, kot je odvzemanje prstnih odtisov. Čeprav je bil prvotni namen sistema Eurodac zbiranje prstnih odtisov z namenom ugotavljanja, katera država je pristojna za obravnavo prošnje za azil, je bil kasneje omogočen dostop do njega tudi organom pregona, ki so začeli podatke uporabljati kot orodje za preiskovanje kriminala, terorizma in iregulariziranih migracij (Sadik in Kaya 2020, 151).

Ta premik se odraža tudi v tem, kako ljudje, ki so jim odvzeti prstni odtisi, doživljajo ta postopek. Med pogovori, ki sem jih opravila z ljudmi, ki so jim bili odvzeti prstni odtisi, sem jih povprašala tudi o tem, zakaj mislijo, da so bili primorani iti skozi ta postopek in kako so se ob tem počutili. Adam je tako dejal: »Počutil sem se kot terorist,«⁸ Sami pa: »Verjetno so jih vzeli zato, da če naredim kakšen zločin, bodo vedeli, da sem bil jaz.«⁹ Rayan je ta postopek sprva zavrnil z besedami: »Nisem zločinec, ne bi smel biti tukaj,«¹⁰ s čimer je izrazil odpor do prakse, ki ga je že vnaprej postavila v pozicijo osumljenca. Posebej zgovoren je bil tudi Pascal, ki je povedal, da so mu policisti med postopkom kar sami govorili, da je terorist. Na vprašanje, zakaj misli, da so mu odvzeli prstne odtise, je odgovoril: »Mogoče zaradi nadzora,«¹¹ in dodal: »Prstni odtisi so za policijo, ne za azil.«¹² Te izjave razkrivajo, da ljudje na poti, s katerimi sem se pogovarjala, prakse biometrične identifikacije (predvsem odvzemanje prstnih odtisov) ne doživljajo kot nevtralno orodje za postopke, povezane s pridobivanjem azila, temveč kot mehanizem, ki jih že ob prihodu umešča v okvir sumničenja, nadzora in povezuje s kriminalom.

Uporaba biometričnih tehnologij se je torej razširila na funkcijo preiskovalnega in obveščevalnega orodja, ki zbira čim več podatkov in hkrati nudi dostop do teh podatkov dodatnim organom (pregona). Tudi če ljudje na poti niso neposredno označeni kot grožnja notranji varnosti, se njihovo

---

8 Original: »I felt like a terrorist.«

9 Original: »They probably took them so if I do a crime, they know it was me.«

10 Original: »I'm not a criminal, I shouldn't be here.«

11 Original: »Maybe for control.«

12 Original: »Fingerprints are for police, not for asylum.«

obravnavanje s pomočjo tehnologij, ki so sicer namenjene boju proti terorizmu in čezmejnemu kriminalu, vseeno šteje za varnostnizacijsko prakso (Sadik in Kaya 2020, 153). Diskurz varnostnizacije torej ustvarja potrebo po tovrstnih tehnologijah, ki nato utrjujejo ta diskurz in ga prevajajo v prakso.

Ta praksa se ne izvaja na ravni posameznih držav, temveč je vpeta v širši sistem evropskega biometričnega nadzora. Eurodac, kot osrednja baza prstnih odtisov, združuje več kot 32 držav in deluje na vseh ravneh upravljanja. Ob tem je očitno, da se področji migracijskega in kriminalnega nadzora zbližujeta – proces, ki ga Kogovšek Šalomon (2017) poimenuje krimigracija –, saj so baze podatkov medsebojno vse bolj povezane, kar ustvarja konkretne posledice za ljudi, katerih podatki so vključeni vanje (Amelung 2021, 154). Eurodac povezuje prošnje za azil s sumom kriminala na več načinov: z opuščanjem načela namenskosti zbiranja podatkov, z vse večjo količino osebnih podatkov, ki so povezani s kazenskimi postopki, in z razširjenim dostopom organov pregona do teh baz. Tako se krepi povezovanje kategorij, v katere umeščajo prosilce za azil, s kategorijami ilegaliziranosti in kriminala (ibid., 166). Pri tem je denimo pomembno omeniti, da so bili prstni odtisi prosilcev za azil na Nizozemskem dolga leta shranjeni v isti bazi podatkov kot prstni odtisi osumljencev kaznivih dejanj, brez jasno vzpostavljene pravne ali tehnične ločnice med njima. Posledično so se ti podatki lahko uporabljali tudi v kazenskih preiskavah. Že samo dejstvo, da so ti podatki dosegljivi in vključeni v iskalni postopek, pa lahko povzroči, da je posameznik obravnavan kot potencialni osumljenec (Btihaj 2013b, 51). Opaziti je torej, da se je uveljavil način upravljanja migracij, ki že same mehanizme migracijske kontrole preobraža v orodja kriminalizacije (Amelung 2021, 166). V tem kontekstu se kriminalizacija migracij ne izvaja samo z zakonodajo, ampak tudi s konkretnimi tehnološkimi praksami, ki prispevajo predvsem k »vidnosti« ljudi na poti. Po besedah Bigoja (2002, 81) »dati obraz kriminalu pomeni dati obraz migrantu«; v kontekstu biometričnih praks pa kriminalu damo prstni odtis (oziroma ga odvezamemo) in ga s tem umestimo v nadzorni režim. Odvzem prstnih odtisov je pri tem postal popolnoma običajna in normalizirana praksa v obravnavi ljudi na poti. Pri tem ni pomembno, kaj je nekdo storil, temveč zgolj, kdo je: človek z napačnim potnim listom (ali brez njega), rojen v napačnih okoliščinah ali pod napačno oblastjo (Btihaj 2013b, 51).

Strategije izmikanja in subverzije: reapropriacija prstnega odtisa

Kot odgovor na nadzorne mehanizme, s katerimi se srečujejo, ljudje na poti neprestano razvijajo domiselne pristope k izogibanju oviram, zankam in nevarnostim, ki jih tovrstni mehanizmi povzročajo. Milharčič Hladnik (2016, 40) je slednje opisala z izrazom »nadzor nad nadzorom«, saj gre za način nadzora nad lastnim življenjem, s katerim se zoperstavijo obstoječim režimom upravljanja. V tem kontekstu pristop avtonomije migracije razume tudi kot organiziranje vsakdanjega življenja na način, ki omogoča svobodo gibanja. Papadopoulos in Tsianos (2013, 191) sta to organizacijsko strukturo, ki vključuje izmenjavo informacij, nasvetov, taktik preživetja, skrivanja pred policijo, izogibanja nasilju in pomoč pri prečkanju mej (Čebron Lipovec in Zorn 2016, 62), poimenovala skupno-v-gibanju (*mobile commons*). Avtorja sta v okviru tega koncepta izpostavila pet glavnih kategorij praks, s katerimi ljudje na poti vzdržujejo mobilnost in preživetje. Mednje sodi znanje o mobilnosti, ki vključuje informacije o poteh, mejah, zavetiščih, policijskem nadzoru in strategijah izogibanja. To znanje se širi po komunikacijski infrastrukturi, ki sloni na osebnih stikih, digitalnih platformah, tehnologiji GPS in alternativnih bazah podatkov. Pomemben del predstavljajo tudi neformalne ekonomije, kot so iskanje zdravniške pomoči ali odvetnika, kratkotrajna dela, pošiljanje denarja, pridobivanje dokumentov in navigacija po tihotapskih mrežah. V skupno-v-gibanju sta avtorja umestila še skupnosti, ki gradijo zaveznitva med lokalnimi skupinami, organizacijami in družbenimi gibanji, ter politiko skrbi, ki se kaže predvsem z mrežami medsebojne pomoči, čustvene podpore in skrbi za druge brez pričakovanja povračila (Papadopoulos in Tsianos 2013, 191–192).

Tovrstne prakse se jasno artikulirajo v zbranih pripovedih sogovornikov o lastnih izkušnjah na poti. Adam mi je denimo pripovedoval, da je med postopkom za azil ob vprašanju o državi, iz katere prihaja, navedel Libijo namesto Alžirije, saj je vedel, da obstaja večja verjetnost priznanja zaščite za ljudi iz držav, v katerih poteka vojna. Podobno je tudi Malik opisal, da je pri enem izmed več poskusov prečkanja hrvaške meje potoval skupaj z žensko, čeprav se prej nista poznala, saj je slišal, da imajo družine več možnosti za uspešen prehod. S takšnimi in podobnimi izkušnjami se je bilo mogoče srečati tudi v vsakdanjih interakcijah med ljudmi na poti. V času, ki sem ga preživela na RKS, sem opazila, da so si posamezniki pogos-

to izmenjevali informacije in priporočila ter si pomagali s tolmačenjem, čeprav se med seboj niso poznali. Na ta način sem tudi spoznala Rayana, ki je to neformalno mreženje dvignil na še višjo raven in prevzel aktivistično vlogo. Redno je obveščal (oziroma se vsaj trudil za to) javnost o razmerah v azilnem domu, aktivno sodeloval pri lastnem azilnem postopku in se zavestno vključeval v strategije, ki bi lahko oslabile učinke njegove Dublinске uredbe. Sam je vzpostavljajal stike z organizacijami in poznavalci področja migracij, zbiral dokumentacijo, ki bi mu koristila v postopku in nenehno iskal načine za doseg svojega cilja. Opisane prakse nazorno kažejo, da ljudje na poti niso pasivni objekti nadzora, temveč aktivni subjekti, ki z različnimi strategijami sooblikujejo potek svojega življenja in mobilnosti. Te strategije pa gredo dlje od vsakdanjih oblik izmikanja »pravilom« ter segajo tudi do tistih najstrožjih nadzornih mehanizmov, med katerimi izstopa odvzem prstnih odtisov.

Že med prvim terenskim delom v Trstu in Proseku je bilo govora o strategijah izogibanja identifikaciji. Sogovorniki so namreč slišali, da si nekateri ljudje, katerih prstni odtis je že v sistemu, v strahu pred deportacijo namerno poškodujejo blazinice prstov. Načini, kako to narediti, so različni, večinoma pa naj bi šlo za zažiganje, brušenje, zarezovanje ali polivanje konic prstov s kislino. Čeprav jih je veliko pripovedovalo o tovrstnih primerih, pa je le eden to videl tudi sam. Povedal mi je, da si je njegov prijatelj zažgal blazinico na enem izmed prstov. Dodal je, da mu to ni pomagalo, saj so mu vzeli odtis cele roke in ga identificirali na podlagi tega.

O podobnih primerih pišejo tudi drugi raziskovalci in raziskovalke. Med njimi Aus (2006) opisuje primere prosilcev za azil na Švedskem, kjer so tovrstne prakse izvajali že v prvem letu delovanja Eurodaca. Aus ob tem navaja člana švedskega odbora za migracije, ki je poročal o »brazgotinah od rezanja z noži in britvicami ali celih prstnih odtisih, ki so popolnoma uničeni zaradi uporabe kisline ali kakšnega drugega izdelka« (2006, 13). Na sorodne prakse opozarja tudi Lewkowicz (2021), ki je to strategijo raziskal veliko podrobneje. V svojem delu opiše širši nabor tehnik, ki segajo od neposredne telesne samopohabe do bolj prefinjenih kratkotrajnih posegov. Med svojim terenskim delom je tako zasledil govor o metodi t. i. kemičnega pranja (*chemical wash*), ki je med ljudmi na poti in tihotapci, s katerimi sodelujejo, znana pod imenom »pranje rib«. Gre za postopek,

ki na blazinici ne pusti vidnih sprememb, prstni odtis pa je kljub temu neberljiv (Lewkowicz 2021, 136). Podobno deluje tudi tehnika z uporabo lepila, ki se nato zažge, da se spremeni površina kože na prstih (ibid., 138). Avtor te postopke naslovi z izrazom »lomljenje prstnih odtisov« (*breaking the fingerprints*), pri čemer ugotavlja, da gre za razširjen termin med ljudmi na poti, ki označuje različne načine, kako prekiniti povezavo med prstnim odtisom in njegovim digitalnim zapisom v bazi Eurodac. To ni nujno telesno poškodovanje, temveč spada med druge strategije, ki preprečijo uje-manje med obstoječim biometričnim zapisom v sistemu in osebo, ki ga je dala (ibid., 141). Pri tem navede tri postopke: spreobrnjenje v drugo vero-izpoved (npr. v krščanstvo, kar lahko spremeni obravnavo prošnje za azil), začasen »umik iz sistema« (dokler prstni odtis ni več izsledljiv¹³) in pravno izpodbijanje dublinske deportacije (ibid., 142–145).

Takšno izogibanje deportaciji sem zasledila tudi med opravljanjem terenskega dela v Trstu in Proseku. Posamezniki in skupine, dejavni pri nude-nju pomoči in svetovanju ljudem na poti, so pogosto svetovali, da se v pri-meru registriranega prstnega odtisa, denimo v Avstriji, odpravijo čim bolj na jug Italije. Tam je zaradi razlik v upravnih postopkih na področju azila v različnih regijah države manjša verjetnost deportacije, pri čemer je jug znan po počasnejšem izvajanju in večji verjetnosti, da se postopki zavlečejo.

Prav tako sem pri svojem terenskem delu v Sloveniji zasledila tudi govor o strategiji izpodbijanja Dublinske uredbe. Gre za pravni postopek, pri ka-terem je treba dokazati posebne okoliščine, ki upravičijo drugačno obrav-navo posameznika in preprečijo deportacijo v prvotno državo, v kateri je posameznik zaprosil za azil. V Sloveniji je to aktualno predvsem pri vra-čanju ljudi na Hrvaško, proti kateremu že vrsto let potekajo protesti. Med osrednjimi pobudniki tovrstnih prizadevanj je Ambasada Rog, ki je maja 2025 izdala novo številko glasila *Tukaj smo!*, v katerem so zbrana pričevanja prosilcev za azil o njihovih izkušnjah s hrvaško policijo pri mejnih postop-kih. Kot ugotavljajo v Ambasadi Rog (2025), gre za »mehanizem sistema-tičnega pretepanja, ropanja, mučenja in ustrahovanja prosilcev za azil, ki

---

13 Gre za »rok trajanja« hrambe podatkov: osemnajst mesecev pri iregulariziranem prehodu meje ali deset let pri prosilcih za azil (Lewkowicz 2021, 143).

se največkrat konča z ilegalnim izgonom v BiH«. Takšne okoliščine lahko predstavljajo ključne argumente pri pravnem izpodbijanju deportacije oziroma pri poskusih »izničenja« prstnega odtisa v sistemu. Vendar morajo biti te razmere ustrezno dokazljive, da jih organi obravnavajo kot relevantne posebne okoliščine. Takšen primer je Pascal, ki je bil na hrvaški meji izpostavljen fizičnemu nasilju in drugim oblikam nehumanega ravnanja, kar je pri njem pustilo trajne fizične in psihične posledice. Ko so ga skušali vrniti na Hrvaško, se je pritožil in prav na podlagi teh okoliščin mu je uspelo preprečiti deportacijo. Podoben pristop uporablja tudi Rayan, ki ima v sistemu Eurodac registriran prstni odtis iz Španije. Kar se pri njem lahko uporabi kot posebna okoliščina, je to, da je pozitiven na HIV, v Španiji pa mu niso omogočili dostopa do nujno potrebnih zdravil. Po prihodu v Slovenijo je tako sprožil postopek, v katerem poskuša dokazati, da bi bila njegova vrnitev v Španijo življenjsko ogrožajoča, saj bi lahko brez ustrezne terapije bolezen napredovala s potencialno smrtnimi posledicami.

Poleg strategij, usmerjenih v vplivanje na že obstoječe prstne odtise v bazi Eurodac in na njihove posledice (npr. deportacijo), obstajajo tudi pristopi, ki jih lahko razumemo kot preventivne. Lewkowicz (2021, 145–146) ugotavlja, da ljudje na poti ne stremijo vedno k popolni nevidnosti v sistemu. Včasih zavestno ohranijo možnost prepoznavnosti, ko jim to prinaša določene koristi, denimo pri dostopu do zaščite ali storitev na lokalni ravni. Slednje potrjuje tudi Metcalfe (2021, 48), ki opozarja, da prstni odtisi ljudem na poti včasih ne predstavljajo omejitve, temveč jih v določenih primerih dojemajo tudi kot priložnost za pridobitev začasne varnosti, zmanjšanje policijskega delovanja in celo ohranjanje svobode gibanja. Strategije tako pogosto združujejo odpor in sodelovanje, odvisno od trenutnih razmer, tveganja, osebnih ciljev in političnih razmerij med državami (ibid.).

O podobni izkušnji mi je povedal tudi Sami. Slednjemu se je uspelo »izmuzniti« odvzemu prstnega odtisa v sedmih državah, ki jih je prečkal na poti do Slovenije. Ob prihodu je prstni odtis naposled le »dal«, saj si želi ostati tukaj. Ta primer dobro ilustrira preventivno strategijo, oblikovano na podlagi osebnega cilja in želje po bivanju v določeni državi. Zaradi informiranosti o določbah Dublinske uredbe je vedel, da mora biti Slovenija prva država, kjer bo oddal prstne odtise, če želi imeti čim večjo možnost, da tu ostane. Slednje pa poudari še en pomemben vidik skupnega-v-giba-

nju po definiciji Papadopoulos in Tsianos (2013), in sicer kategoriji znanje o mobilnosti in komunikacijska infrastruktura. Tovrstni preventivni in odzivni ukrepi namreč v veliki meri temeljijo na informiranosti ljudi o raznih postopkih, kar omogočajo različni kanali, preko katerih so tovrstne informacije distribuirane. To vključuje izmenjavo osebnih izkušenj, govoric in nasvetov tretjih oseb. V kontekstu strategij, povezanih s prstnimi odtisi, je Lewkowicz (2021, 143–144) prišel do zanimivega odkritja. Ugotovil je namreč, da na platformi YouTube obstajajo posnetki, ki nazorno prikazujejo, kako »prelisčiti« preverjanje prstnih odtisov.¹⁴ Takšno kroženje informacij pogosto služi izrazito praktičnemu cilju: prilagoditi se spremembam v režimu nadzora in izbrati trenutek ali način postopka, ki posamezniku v dani situaciji prinaša največ možnosti.

Takšna razpršenost in dostopnost informacij temelji tudi na natančnem poznavanju tehničnega delovanja, tako Dublinske uredbe kot tudi sistema Eurodac. Poleg tega, da se med ljudmi na poti pogosto omenja »trajanje« prstnih odtisov (prej omenjenih deset let za prosilce za azil in osemnajst mesecev za nedokumentirane priseljence), obstajajo tudi razlike v dojetju »moči« prstnih odtisov. Pri tem se pojavi zanimiv uvid: ljudje na poti ustvarjajo lastne kategorične razlike med odtisi. Tako razlikujejo med velikimi/močnimi in majhnimi/šibkimi odtisi (Metcalfe 2022, 55). Te štiri kategorije so umeščene v štiri postopke, pri katerih so vzeti prstni odtisi. Od močnih/velikih do šibkih/majhnih si po mnenju ljudi na poti sledijo: »osebna izkaznica prebivalca, pridobljena po priznanem statusu begunca; negativna odločitev o prošnji za azil; zgolj izkaznica prosilca za azil; odsotnost izkaznice za azil, a zabeleženi policijski ali prstni odtisi, odvzeti s črnilom« (ibid.). Avtorica prav tako ugotavlja, da so prstni odtisi, vzeti s strani policije po postopku z uporabo črnila, obravnavani kot šibkejši kot tisti, ki so vzeti s pomočjo laserja (ibid.). To je zato, ker odtisi s črnilom veljajo za manj zanesljive in potrebujejo več časa, da so vneseni v bazo Eurodac, kar odpira možnost, da oseba pride v drugo državo in tam zaprosi za azil, preden so odtisi iz prve države vidni v sistemu. Razlika je tudi v sami

---

¹⁴ Posnetki vsebujejo predvsem priporočila, ki združujejo pravne informacije, osebne izkušnje, govorice in razne analize aktualnih meddržavnih politik (Lewkowicz 2021, 143).

tehnološki komponenti, saj so odtisi, vzeti z laserjem, bolj natančni, tisti, vzeti s črnilom, pa so zaradi količine črnila ali pritiska lahko slabše razvidni (ibid., 58). Da bi ohranili »šibkost« odtisov, nekateri uporabljajo domiselne prakse, kot so delna registracija (npr. oddaja le konic prstov brez celotne dlani), izogibanje nadaljnjim postopkom, ki bi »okrepili« odtis, ali celo namerno pridobivanje negativne odločbe o azilu v določeni državi, da bi se izognili podelitvi statusa in s tem »najmočnejšemu« odtisu (ibid., 56–57). Prav v tovrstnih praksah se najbolj kaže avtonomija migracij. Kljub nadzoru si ljudje na poti sami določajo omejitve glede na svoje vrednote in cilje, namesto da bi se popolnoma podredili pravilom sistema (ibid., 61).

Zaključne misli

Prstni odtis, na videz drobna in univerzalna telesna značilnost, ki se zdi samoumevna in nevtralna, se izkaže za nekaj veliko večjega, kot sprva kaže. Ta centimetrski telesni označevalec, strukturiran iz brazd in grebenov, v kontekstu migracij deluje kot stičišče tehnologij nadzora, političnih diskurzov in osebnih izkušenj ljudi na poti.

V članku sem izhajala iz vprašanja, kakšen pomen ima odvzem prstnega odtisa v sodobnih migracijskih politikah EU. Pri obravnavi sem se osredotočila na dvosmerno dinamiko: upravljalne mehanizme in odzive posameznikov, ki se jim zoperstavljajo. S teoretskim okvirom avtonomije migracij pokažem, da ljudje na poti niso zgolj objekt nadzora, temveč avtonomni posamezniki, ki v razpokah nadzornih režimov ustvarjajo prostor ustvarjalnosti, solidarnosti in izmikanja. Predstavim konkretne strategije odpora, ki so vezane na odvzem prstnih odtisov in vključujejo njihovo mutilacijo, zavračanje postopkov ali izkoriščanje pravnih vrzeli. S tem ponazorim, da nadzor nikoli ni vsemogočen in enosmeren. Razpoke in nedoslednosti v njem, skupaj z nepredvidljivimi odločitvami ljudi, ustvarjajo prostor, v katerem migranti, begunci in prosilci za azil preoblikujejo pomen in učinke prstnega odtisa ter ga iz orodja nadzora spreminjajo v sredstvo za doseg lastnih ciljev.

Čeprav se članek osredotoča predvsem na razmerje med (biometričnim) nadzorom in uporom, s poudarkom na avtonomiji migracij, ostaja en pomemben vidik nenaslovljen: vprašanje, kaj prstni odtis sploh predstavlja kot podatek in kakšni pomeni so mu dodeljeni s strani različnih praks

in kontekstov. Slednje je pomembno tako za antropološko razumevanje migracij kot tudi za kritično refleksijo evropskih politik, ki se pogosto predstavljajo kot nevtralne tehnične rešitve, a imajo izrazite politične in družbene posledice. Razni raziskovalci namreč poudarjajo, da t. i. »migracijski podatki« niso objektivni, temveč »krhki in spremenljivi konstrukti, prepojeni s političnimi, institucionalnimi in komercialnimi interesi« (Scheel idr. 2019, 583). Način, kako se ti podatki zbirajo, urejajo in uporabljajo, aktivno prispeva k temu, kako migracije razumemo in obravnavamo; kot pojav, ki ga je treba upravljati (Amelung 2021, 157). Ena izmed ključnih podatkovnih praks, ki dodatno podžiga vzpostavitev figure »krimigranta«, je gradnja klasifikacijskih shem znotraj biometričnih baz podatkov (kot je Eurodac). To omogoča razvrščanje ljudi na poti glede na vrsto zbranih podatkov, kar neposredno vpliva na njihovo (ne)dostopnost do zaščite, pravic in postopkov vračanja. Vzpostavitev določenega »tipa podatka« služi kot podlaga za vzpostavitev »tipa migranta« (prošilec za azil, begunec, iregulariziran priseljenec ipd.). Ta klasifikacijska logika pa lahko deluje tudi v nasprotni smeri. Ko podatke pregledujejo varnostni organi, se razlike med temi »tipi« zameglijo in vsi postanejo potencialni osumljenci (ibid.). To je potrdil tudi Sami, ko sva se pogovarjala o njegovem življenju v azilnem domu. Spregovoril je o tem, kako ves čas čuti nadzor ter da ga policija in varnostniki nenehno zaustavljajo. Zameglitev »tipov« je opazil tudi sam, kar je povedal z besedami: »Mešajo ljudi v domu. V domu smo vsi enaki. Vsi smo slabi.«¹⁵

Pomemben vidik je tudi, kako se biometrični podatki razlagajo, obdelujejo in primerjajo. Med državami se načini sicer razlikujejo, a pomembno vplivajo na to, kako se ljudi na poti obravnava znotraj sistema. Namesto da bi bili razumljeni in predstavljeni kot posamezniki z določenimi pravicami, se jih obravnava kot potencialno nevarnost, kot figure, ki ne sodijo v državljansko skupnost (Amelung 2021, 158). To kaže na širši problem biometričnih tehnologij: posameznika zreducirajo na eno telesno sled in ustvarijo enodimenzionalno podobo človeka, ki ne odraža njegove zgodbe, izkušenj in okoliščin. Gre za poenostavljeno obliko identifikacije, ki

ustvarja razkorak med posameznikovo kompleksno identiteto in načinom, kako se ga obravnava v sistemu (Metcalf 2022, 55). Prav to je lepo ubesedil Pascal, ki je o prstnih odtisih in Eurodacu povedal naslednje: »Ne zanimajo jih tvoje težave in osebno življenje, zanima jih samo politika. Preverijo samo podatke v sistemu – tvoja zgodba jih ne zanima.«¹⁶

Ta razsežnost biometričnega nadzora je ključna za celovitejše razumevanje upravljanja migracij preko tovrstnih tehnologij ter protipraks in odzivov, ki vzniknejo iz takšnih režimov.

Bibliografija

- Ambasada Rog. 2025. Nova številka *Tukaj smo!* Dostopno na: <https://ambasada-rog.si/2025/05/23/nova-stevilka-tukaj-smo/> (13. avgust 2025).
- Agamben, Giorgio. 1998. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Amelung, Nina. 2021. Crimmigration Control across Borders: The Convergence of Migration and Crime Control through Transnational Biometric Databases. *Historical Social Research* 46(3): 151–177.
- Aus, Jonathan P. 2006. Eurodac: A Solution Looking for a Problem? *European Integration online Papers* 10: 1–26.
- Basilien Gainche, Marie Laure. 2017. Leave and let die: The EU banopticon approach of migrants at sea. V *Boat Refugees and Migrants at Sea: A Comprehensive Approach Integrating Maritime Security in Human Rights*, ur. Violeta Moreno Lax in Efthymios Papastavridis, 327–352. Leiden: Brill.
- Bigo, Didier. 2006. Globalized (in)Security: The Field and the Ban-opticon. V *Illiberal Practices of Liberal Regimes: The (In)security Games*, ur. Didier Bigo in Anastassia Tsoukala, 109–156. Paris: L'Harmattan.
- Bojadžijev, Manuela. 2009. Boji migracij in gibanje za globalno pravičnost. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 37(238): 133–137.
- Btihaj, Ajana. 2013a. Asylum, Identity Management and Biometric Control. *Journal of Refugee Studies* 26(4): 576–595.
- Btihaj, Ajana. 2013b. *Governing Through Biometrics: The Biopolitics of Identity*. London: Palgrave Macmillan.
- Cole, Simon A. 2001. *Suspect Identities: A History of Fingerprinting and Criminal Identification*. Cambridge: Harvard University Press.
- Čebren Lipovec, Uršula Zorn in Jelka Zorn. 2016. Avtonomija in nadzor migracij v evropskih tamponskih conah. *Dve Domovini* 43: 61–75.

---

16 Original: »They don't care about your issues and personal life, they only care about politics. They only check information in the system – they don't care about your story.«

- Čebtron Lipovec, Uršula Pistotnik in Sara Pistotnik. 2016. Migracije in zdravstvo. V *Kulturne kompetence in zdravstvena oskrba: Priročnik za razvijanje kulturnih kompetenc zdravstvenih delavcev*, ur. Uršula Čebtron Lipovec, 180–194. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- De Genova, Nicholas, Glenda Garelli in Martina Tazzioli. 2018. Autonomy of asylum? The autonomy of migration undoing the refugee crisis script. *South Atlantic Quarterly* 117(2): 239–266.
- Foucault, Michel. 1995. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage Books.
- Marijana Hameršak, Uršula Lipovec Čebtron in Jelka Zorn. 2025. Avtonomija. V *Balkanska pot: Pojmovnik evropskega režima iregulariziranih migracij na periferiji Evropske unije*, ur. Marijana Hameršak, Iva Pleše, Tea Škokić, Uršula Lipovec Čebtron in Jelka Zorn, 15–24. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.
- Hess, Sabine. 2017. Border Crossing as Act of Resistance: The Autonomy of Migration as Theoretical Intervention into Border Studies. V *Resistance: Subjects, Representations, Contexts*, ur. Martin Butler, Paul Mecheril in Lea Brenningmeyer, 87–100. Bielefeld: Verlag.
- Hubman, Manja. 2017. *Pristojnost države, da odloča o prošnji za mednarodno zaščito*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- Kogovšek Šalomon, Neža. 2017. Mass Migration, Crimmigration and Defiance. *Southeastern Europe* 41: 251–275.
- Lassiter, Luke Eric. 2005. Collaborative Ethnography and Public Anthropology. *Current Anthropology* 46(1): 83–106.
- Lewkowicz, Romm. 2021. *Documenting the Undocumented: Experimenting Europe at the Biometric Migrant Archive*. Doktorska disertacija. New York: The City University of New York.
- Low, Setha M. in Sally Engle Merry. 2010. Engaged Anthropology: Diversity and Dilemmas: An Introduction to Supplement 2. *Current Anthropology* 51(S2): 203–226.
- MacDonald, Malcolm N. in Duncan Hunter. 2019. Biopolitics, governmentality and the banopticon. V *The Discourse of Security: Language, Illiberalism and Governmentality*, ur. Malcolm N. MacDonald in Duncan Hunter, 131–163. Cham: Palgrave Macmillan.
- Maguire, Mark. 2009. The Birth of Biometric Security. *Anthropology Today* 25(2): 9–14.
- Metcalfe, Philippa. 2022. Autonomy of Migration and the Radical Imagination: Exploring Alternative Imaginaries within a Biometric Border. *Geopolitics* 27(1): 47–69.
- Mezzarda, Sandro. 2011. The gaze of autonomy: capitalism, migration and social struggles. V *The Contested Politics of Mobility*, ur. Vicki Squire, 121–142. London, New York: Routledge.
- Milharčič Hladnik, Mirjam. 2016. Nadzor nad nadzorom: Strategije upiranja in avtonomnost delovanja migrantk v sodobni in zgodovinski perspektivi. *Dve Domovini* 43: 35–46.
- Moulier-Boutang, Yann in Jean-Pierre Garson. 1984. Major Obstacles to Control of Irregular Migrations: Prerequisites to Policy. *International Migration Review* 18(3): 579–592.
- Nancy, Jean-Luc. 1983. *La communauté désœuvrée*. Paris: Christian Bourgois.
- Olwig, Karen Fog. 2020. Introduction. V *The Biometric Border World: Technologies, Bodies and Identities on the Move*, ur. Karen Fog Olwig, Kristina Grünenberg, Perle Møhl in Anja Simonson, 1–23. London, New York: Routledge.
- Papadopoulos, Dimitris in Vassilis Tsianos. 2007. The Autonomy of Migration: The Animals of Undocumented Mobility. V *Deleuzian Encounters: Studies in Contemporary Social Issues*, ur. Anna Hickey Moody in Peta Malins, 1–10. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Papadopoulos, Dimitris in Vassilis Tsianos. 2013. After Citizenship: Autonomy of Migration, Organisational Ontology and Mobile Commons. *Citizenship Studies* 17(2): 178–196.
- Sadik, Giray in Ceren Kaya. 2020. The Role of Surveillance Technologies in the Securitization of EU Migration Policies and Border Management. *International Relations* 17(68): 145–160.
- Scheel, Stephan, Evelyn Ruppert in Funda Ustek-Spilda. 2019. Enacting Migration through Data Practices. *Society and Space* 37(4): 579–588.
- Spektor, Michelle. 2023. From Documents to Data: The Emergence of National Biometric Identification Systems in the 20th and 21st Centuries. Doktorska disertacija. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Strategija RKS 2030*. 2022. Dostopno na: <https://www.rks.si/files/2025/04/Strategija-RKS-2030-v2.pdf> (22. avgust 2025).